

APPENDIX AINNOVATIVE PRONENESS SCALE FOR TEACHER

(English Version)

1. Purpose of the Questionnaire

The questionnaire has been designed as part of a large scale research study, whose purpose is to ascertain the opinions of teachers of all the secondary and higher secondary schools of Gujarat State on various educational issues.

A particular focus of interest is the attitudes of teachers towards Innovation in education. For the purpose of the study an innovation is taken to mean a significant change in educational objectives, curriculum content, teaching method, pupil grouping, staff development, resource utilisation or institution organization.

2. Completion of the Questionnaire

It will be greatly appreciated if you will be good enough to complete the questionnaire as fully and accurately as possible.

The following points should be carefully noted :

- (A) All responses are merely matters of opinion. There are no right or wrong answers.
- (B) In response to each item express your own genuine opinion. Do not respond as you think teachers generally might be likely to respond or in a manner which you think might be considered desirable, if this is in conflict with your own personal opinion.

- (C) Answer each question by selecting one response only from the alternatives offered in some cases the choice of response may seem difficult, even frustrating - but you will note that the response you choose is meant merely to represent the nearest approximation to your opinion.
- (D) Try to answer every item, as each forms an important part of the total questionnaire.
- (E) Do not dwell to long on any response. Give the answer which is the uppermost in your mind.

3. Anonymity and Confidentially

To preserve the anonymity of all respondents neither your name nor the name of your institution will appear on the questionnaire. All responses will be treated in complete confidence.

:3:

PERSONAL INFORMATION

For each question please tick mark _____ the appropriate space. Do not write your name or the name of the institution.

1. Age   Under 35   35 Years
                                    Years   _____   or above   _____
2. Sex   Male   _____   Female   _____
3. Teaching experience (Count completed years only)
- Less than   5 or more
                                    5 years   _____   years   _____
4. Other academic   Degree   Degree not
    qualifications   Completed   Completed
- S.S.C.   _____   _____
- B.A.   _____   _____
- B.Com.   _____   _____
- B.Sc.   _____   _____
- M.A.   _____   _____
- M.Com.   _____   _____
- M.Sc.   _____   _____
5. Professional Teacher   Trained   Not Trained
    Training
- T.D.   _____   _____
- Dip.Ed.   _____   _____
- B.T.   _____   _____
- B.Ed.   _____   _____
- M.Ed.   _____   _____
- Ph.D.   _____   _____
6. Have you taught in another institution   Yes   No
    for at least one year ?   _____   _____
7. Have you had teaching or offer first   Some   None
    hand professional experience in any   _____   _____
    educational system ?

:4:

8. In the past three years have you attended in-service courses in education organized by Extension Department, CASE, NCERT ?   Some _____ None _____
9. In the past three years have you read any research studies in Education ?   Some _____ None _____
10. Considering teaching as a whole how satisfying do you find it ?   Very Satisfying _____ Not Very satisfying _____
- _____

...5

:5:

SECTION ONE
DEBATABLE CHANGE IN EDUCATION

Here is an arbitrary list of educational innovations which have been the subject of a good deal of debate and discussion. Some of them you may consider desirable and some undesirable, in varying degrees. Clearly there are no 'RIGHT' or 'Wrong' Answers.

Consider each innovation in turn, Imagine that it is being considered for introduction into your school and that, if it were introduced you would be significantly effected by the change.

For each innovation independently indicate the extent to which you would regard the change as desirable or undesirable. Follow the same procedure even if the innovation is already in operation in your institution.

Use the following key and response to each item circle the response which approximates most closely to your own personal opinion of the desirability of the change.

- SA - I would strongly agree with the change
- A - I would agree with the change
- TA - I would tend to agree with the change
- TD - I would tend to disagree with the change
- D - I would disagree with the change
- SD - I would strongly disagree with the change

:6:

Item	Proposed Change	Encircle one Response					
1.	Special provision for socially or culturally disadvantaged pupils in your class(es).	SA	A	TA	TD	D	SD
2.	Giving intensive subject matter knowledge with the help of schools of other discipline.	SA	A	TA	TD	D	SD
3.	Provision of a special enrichment programme for the ablest pupils in your school.	SA	A	TA	TD	D	SD
4.	Classroom teaching in collaboration with other staff members.	SA	A	TA	TD	D	SD
5.	Remedial provision for the least able students in your class(es).	SA	A	TA	TD	D	SD
6.	An experiment in coordinating various subjects in which your subject(s) would be involved.	SA	A	TA	TD	D	SD
7.	Syllabuses based on the ascertained interest of students in your subject(s)	SA	A	TA	TD	D	SD
8.	Reformulation of curriculum in view of 10 + 2 + 3.	SA	A	TA	TD	D	SD
9.	Annual examinations creating competition among the children is to be replaced by continuous and comprehensive evaluation of their progress.	SA	A	TA	TD	D	SD
10.	The programme of felicitation of the distinct achievement by the students.	SA	A	TA	TD	D	SD
11.	A programme aimed at the development of an informal, non-authoritarian personal relationship between teachers and pupils	SA	A	TA	TD	D	SD
12.	A project designed to individualise student learning in your class(es).	SA	A	TA	TD	D	SD

... 7

:7:

Item	Proposed Change	Encircle one Response					
13.	Experimentation with a programme designed to develop pupil creativity in your subject(s).	SA	A	TA	TD	D	SD
14.	The use of programmed learning through text books or teaching machines in your subject(s).	SA	A	TA	TD	D	SD
15.	Extensive use of educational film and television in your subject(s).	SA	A	TA	TD	D	SD
16.	The use of technological and audio-visual aids as a normal feature of your teaching method.	SA	A	TA	TD	D	SD
17.	The use of multimedia curriculum packages in your subject(s) such as developed by the NCERT.	SA	A	TA	TD	D	SD.
18.	Teaching of your subject to the children possessing various abilities in the various streams.	SA	A	TA	TD	D	SD
19.	Introduction of subjectwise Time Table only in the place of traditional class-wise subjectwise Time Table.	SA	A	TA	TD	D	SD
20.	Flexible size and composition of learning groups, in place of reliance on 'the class' as the sole unit of organisation for learning.	SA	A	TA	TD	D	SD
21.	Teaching of your subject with seminar method.	SA	A	TA	TD	D	SD
22.	Flexible use of resource and accommodation in place of exclusive reliance on 'class room based' learning.	SA	A	TA	TD	D	SD
23.	A project in team-teaching in which you would be involved.	SA	A	TA	TD	D	SD
24.	The use of non-teaching ancillary staff in your classroom.	SA	A	TA	TD	D	SD

... 8

:8:

Item	Proposed Change	Encircle one Response					
25.	A programme designed to encourage all staff to participate in In-service education.	SA	A	TA	TD	D	SD
26.	Experimentation with problem solving/enquiry/discovery approaches to learning in your subject(s).	SA	A	TA	TD	<u>DD</u>	SD
27.	A systematic self-evaluation by staff of the appropriateness and effectiveness of the total curriculum of the school.	SA	A	TA	TD	D	SD
28.	Co-operative self-evaluation by staff of the objectives of their teaching.	SA	A	TA	TD	D	SD
29.	A programme to develop community involvement in the life of the institution.	SA	A	TA	TD	D	SD
30.	Reformulation of curriculum on the basis of a close working liaison between teachers and parents.	SA	A	TA	TD	D	SD

:9:

SECTION TWO

PROCESS OF CHANGE IN EDUCATION

One may choose to adopt or not to adopt an innovation in education for a variety of reasons. Some of these reasons may include the specific characteristics of the innovation itself of the process and circumstances of the introduction of the innovation.

Imagine that a major new curriculum innovation in your own subject/subjects is being considered for introduction into your institution and that, if it is were introduced. You would be likely to play a major part in its adoption and use. Now consider each of the following hypothetical statements independently and in response to each statement in turn indicate the degree to which you think it might be likely to adopt or not to adopt the innovation in question.

Remember that throughout you are considering a Single Innovation and assessing some of the 'Pros' and 'Cons' in so far as you would personally be involved in the change.

Use of this Key :

- A - I would take the initiative in asking to tryout the innovation.
- B - I would respond to a request for volunteers to try out the innovation.
- C - I would try to the innovation only if specifically requested to do so.
- D - I would prefer to continue with my current practices.
- E - I would tend to be opposed to the introduction of the Innovation.
- F - I would definitely be opposed to the introduction of the innovation. ... 10

:10:

Item	Proposed Change	Encircle one Response
1.	If it appeared to be incompatible with the values and expectations of my colleagues.	A B C D E F
2.	If I did not feel free to discuss my new ideas freely with colleagues without some risk of their resentment or opposition.	A B C D E F
3.	If it were seen to be in conflict with the attitudes and priority of my colleagues.	A B C D E F
4.	If I felt that my colleagues generally were resistant towards innovation in Education.	A B C D E F
5.	If I thought it might be difficult to convince my colleagues the value of the innovation.	A B C D E F
6.	If I felt that my colleagues generally favoured more traditional education practices.	A B C D E F
7.	If I thought that my adopting it I might alienate some of the colleagues	A B C D E F
8.	If I thought that it might adversely affect the morale of my colleagues.	A B C D E F
9.	If I were not given a full understanding of the aims and likely consequences of the change.	A B C D E F
10.	If my roles and responsibilities in the innovation were not clearly defined.	A B C D E F
11.	If the norms and values of the institution did not appear to favour innovation.	A B C D E F
12.	If there were not adequate means whereby I could readily discuss problems I might have with the innovation.	A B C D E F

...11

Item	Proposed Change	Encircle one Response
13.	If experimentation and creativity among staff were not actively encouraged by the institution.	A B C D E F
14.	If adequate material resources for the innovation were not assured.	A B C D E F
15.	If I did not feel assured that any mistakes I might make in introducing new ideas would be accepted as a normal part of the process of professional growth.	A B C D E F
16.	If I felt that staff were not helped to adjust to the demands of new roles and relationship arising from innovations.	A B C D E F
17.	If I were not firm a clear understanding of the need for change.	A B C D E F
18.	If I had not been involved in making major decisions that affected my role in the innovation.	A B C D E F
19.	If staff generally were not helped to develop the ability to accept new changes and experiences.	A B C D E F
20.	If there were inadequate provision for consultation and communication regarding change.	A B C D E F
21.	If the educational system did not seem to encourage experimental, innovative practices.	A B C D E F
22.	If I felt that I did not receive support for change from the local community.	A B C D E F
23.	If there appeared to be official administrative resistance to new ideas	A B C D E F
24.	If there appeared to be little public recognition of innovativeness.	A B C D E F

Item	~~Response~~ ~~Change~~	Encircle one Response
25.	If teachers were not encouraged by the educational system to develop initiative and creativity.	A B C D E F
26.	If I felt that the educational system were not materially helping the dissemination and adoption of new ideas.	A B C D E F
27.	If it were to require some change in my professional values and beliefs.	A B C D E F
28.	If it entailed the use of considerably free discipline in the classroom.	A B C D E F
29.	If it involved a radical reappraisal of the objectives of my teaching.	A B C D E F
30.	If it involved planning and carrying out a major part of my teaching along with other teachers.	A B C D E F
31.	If it involved a significant integration of the traditional subjects of the institution curriculum.	A B C D E F
32.	If it were likely to entail evaluation of my progress with the innovation.	A B C D E F
33.	If it would involve a major change in my current teaching methods.	A B C D E F
34.	If it required special retraining through attendance at inservice courses.	A B C D E F
35.	If it required keeping abreast of research and reading on the subjects.	A B C D E F
36.	If it involved teaching pupils in mixed ability groups.	A B C D E F
37.	If it required a large amount of daily preparation.	A B C D E F
38.	If it involved extensive use of audio-visual or technological aids.	A B C D E F
39.	If I got real professional satisfaction from working on the idea for its own sake.	A B C D E F

:13:

Item	Proposed Change	Encircle one Response					
40.	If it was in a field in which I had a really special professional interest.	A	B	C	D	E	F
41.	If it would give me the opportunity to undertake some good research in the subject.	A	B	C	D	E	F
42.	If the idea was original and creative.	A	B	C	D	E	F
43.	If the idea had theoretical relevance to existing knowledge in the field.	A	B	C	D	E	F
44.	If I thought it would be likely to contribute towards my professional development.	A	B	C	D	E	F
45.	If I thought it would make effective use of my professional skills and talents.	A	B	C	D	E	F
46.	If I felt that it would make for the effective use of my professional time.	A	B	C	D	E	F
47.	If I thought that it might enhance the reputation of the school.	A	B	C	D	E	F
48.	If I thought that it might improve the equality of pupil learning.	A	B	C	D	E	F
49.	If I felt that it might help to achieve the goals of the institution.	A	B	C	D	E	F
50.	If I thought it might improve the morale of my students.	A	B	C	D	E	F
51.	If I felt that it might improve the institution's standing in the eyes of the community.	A	B	C	D	E	F
52.	If I felt assured that my work in general was considered by the institution to be important and valuable.	A	B	C	D	E	F
53.	If it was on line with the preference of the administration of the institution.	A	B	C	D	E	F
54.	If I felt that by adding it I would be seen to be making a significant contribution to the institution.	A	B	C	D	E	F

... 14

:14:

Item	Proposed Change	Encircle one Response
55.	If its superiority over existing practices had not been demonstrated conclusively.	A B C D E F
56.	If I thought that failure with the innovation might in any way jeopardise my career prospects.	A B C D E F
57.	If I had not had an opportunity to see it in operation elsewhere.	A B C D E F
58.	If there seemed to be any risk that the innovation might fail.	A B C D E F
59.	If very little were known about the consequences of its use.	A B C D E F
60.	If teachers and students in some other institution were not responding very favourably to it.	A B C D E F

SECTION THREE

VALUES AND OPINIONS IN EDUCATION

The following statements express debatable opinions on various educational issues. Clearly there are no right or wrong answers. Indicate whether on the whole you agree or disagree with each statement by circling the one response which most closely approximates to your own honest opinion on the issues.

Use the following Key :

- SA = I strongly agree
 A = I agree
 TA = I rather tend to agree
 TD = I rather tend to disagree
 D = I disagree
 SD = I strongly disagree

Item	Statement	Encircle one Response
1.	Schools of today are neglecting the three R's (Reading, Writing and Arithmetic).	SA A TA TD D SD
2.	The pupil teacher relationship is the relationship between a child who needs direction, guidance and control and a teacher who is an expert in supplying direction guidance and control.	SA A TA TD D SD
3.	The backbone of the school curriculum is subject matter activities are useful mainly to facilitate the learning of subject-matter.	SA A TA TD D SD

Item	Statement	Encircle one Response					
4.	The curriculum consists of subject-matter to be learned and skills to be acquired.	SA	A	TA	TD	D	SD
5.	The true view of Education is so arranging learning that the child gradually building up a store-house of knowledge that he can use in the future.	SA	A	TA	TD	D	SD
6.	One of the big difficulties with modern schools is that discipline is often sacrificed to the interests of the students.	SA	A	TA	TD	D	SD
7.	The curriculum should contain an orderly arrangement of subjects that represent the best of our cultural heritage.	SA	A	TA	TD	D	SD
8.	Discipline should be governed by long-range interests and well-established standards.	SA	A	TA	TD	D	SD
9.	Children need and should have more supervision and discipline than they usually get.	SA	A	TA	TD	D	SD
10.	Learning is essentially a process of increasing one's store of information about the various fields of knowledge.	SA	A	TA	TD	D	SD
11.	The goals of Education should be dictated by students' interests and needs.	SA	A	TA	TD	D	SD
12.	No subject is more important than the personalities of the students.	SA	T	TA	TD	D	SD
13.	Teachers should have freedom to teach what they think is right and best.	SA	T	TA	TD	D	SD
14.	Teachers should encourage students to study and criticize, our own and other economic systems and practices.	SA	T	TA	TD	D	SD
15.	The traditional moral standards of our students should not just be accepted, they should be examined and tested in solving the present problems of students.	SA	T	TA	TD	D	SD

Item	Statement	Encircle one Response					
16.	Learning is experimental; the student should be taught to test alternative before accepting any of them.	SA	A	TA	TD	D	SD
17.	Education and Educational institutions must be source of new social ideas.	SA	A	TA	TD	D	SD
18.	Right from the very first class, teachers must teach the students at his own level and at the level of the class he is in.	SA	A	TA	TD	D	SD
19.	Children school be allowed more freedom than they usually get in the execution of learning activities.	SA	A	TA	TD	D	SD
20.	In a democracy, teachers should help students understand not only the meaning of democracy but also meaning of other political system.	SA	A	TA	TD	D	SD
21.	Everything on the earth is changeable.	SA	A	TA	TD	D	SD
22.	A group which tolerates too many differences of opinion among its members cannot exist for long.	SA	A	TA	TD	D	SD
23.	Of all the philosophies which exist in this world there is probably only one which is correct.	SA	A	TA	TD	D	SD
24.	Most of the ideas that got printed now-a-days are not worth the paper they are printed on.	SA	A	TA	TD	D	SD
25.	A person who gets enthusiastic about too many causes is likely to be a pretty 'wishy-sashy' sort of person.	SA	A	TA	TD	D	SD
26.	In the long run the best way to live is to pick friends whose tastes and beliefs are the same as one's own.	SA	A	TA	TD	D	SD
27.	To compromise with one's opponant is dangerous because it usually leads to betrayal of one's own side.	SA	A	TA	TD	D	SD
28.	It is often necessary to be more on one's guard against ideas put out by people in one's own camp than by those in the opposing camp.	SA	A	TA	TD	D	SD

Item	Statement	Encircle one Response					
29.	There are two kinds of people in this world: those who are for the truth and those who are against it.	SA	A	TA	TD	D	SD
30.	It is only natural that a person would have a much better acquaintance with ideas he believes in rather than with ideas he opposes	SA	A	TA	TD	D	SD
31.	One should constantly question well established ways of teaching.	SA	A	TA	TD	D	SD
32.	It is unwise to take professional risks by introducing new ideas in one's teaching.	SA	A	TA	TD	D	SD
33.	One should be willingly to try an innovation even though it is realized that it may not be altogether successful.	SA	A	TA	TD	D	SD
34.	To improve our educational system some innovations need to be initiated before they have been fully researched.	SA	A	TA	TD	D	SD
35.	One should be wary of being associated with the introduction of unsuccessful new practices as it might jeopardise one's professional career.	SA	A	TA	TD	D	SD
36.	One should try out new ways in education even if it's uncertain how they will work out.	SA	A	TA	TD	D	SD
37.	It just does not pay to take any professional risks in trying to change established ways of doing things.	SA	A	TA	TD	D	SD
38.	One should be wavy of introducing new practices it might alienate one's colleagues.	SA	A	TA	TD	D	SD
39.	One should not accept new ideas which are not consolidated in the field of education.	SA	A	TA	TD	D	SD
40.	One should exercise persistence in sticking with an innovation despite some initial setbacks.	SA	A	TA	TD	D	SD
41.	Innovations in education cause negative attitudes towards good traditional teaching methods.	SA	A	TA	TD	D	SD
42.	We should proceed in education on the basis of the proven 'good' rather than the hypothetical 'better'.	SA	A	TA	TD	D	SD

Item	Statement	Encircle one Response					
43.	We should put more effort into consolidating gains in education than in trying new practices.	SA	A	TA	TD	D	SD
44.	Most innovations are not worth the time and effort they require.	SA	A	TA	TD	D	SD
45.	One should generally stick on with ways of doing things in one's work.	SA	A	TA	TD	D	SD
46.	Most new ideas in Education are a fad.	SA	A	TA	TD	D	SD
47.	The introduction of innovations in education disrupts the institution too much.						
48.	There is little evidence that innovations really improve the quality of learning.	SA	A	TA	TD	D	SD
49.	One should be sceptical about adopting unusual ideas.	SA	A	TA	TD	D	SD
50.	There is little incentive in education to experiment with new ideas.	SA	A	TA	TD	D	SD
51.	It is of the utmost importance to develop a good understanding of the process of change in education.	SA	A	TA	TD	D	SD
52.	Teachers today must have a disposition of open minded optimism towards innovation in education.	SA	A	TA	TD	D	SD
53.	Institution should be innovative because change is a common characteristics of our way of life.	SA	A	TA	TD	D	SD
54.	It is very important to continually question the objectives of one's teaching	SA	A	TA	TD	D	SD
55.	Educational institution should be more responsive to contemporary changes in society.	SA	A	TA	TD	D	SD
56.	One should take the initiative in contacting other schools trying out interesting new ideas.	SA	A	TA	TD	D	SD
57.	One of the characteristics of a good teacher today is readiness to adopt innovations.	SA	A	TA	TD	D	SD

Item	Statement	Encircle one Response					
58.	Regular self-evaluation of the effectiveness of one's teaching is of the utmost importance.	SA	A	TA	TD	D	SD
59.	Teachers today should try to bring new ideas and developments to the attention of one's colleagues.	SA	A	TA	TD	D	SD
60.	It is essential to keep abreast of research on innovation in education.	SA	A	TA	TD	D	SD

ફેકલ્ટી ઓફ એજ્યુકેશન એન્ડ સાયકોલોજી
મ. સ. યુનિવર્સિટી
વડોદરા.

“ માધ્યમિક અને ઉચ્ચ માધ્યમિક શાળાઓના શિક્ષકોનું
નવવિચાર અને પરિવર્તનક્ષમતા માપન ”

(“ Innovation Proneness Scale For Secondary and Higher Secondary School Teachers ”)

(ફક્ત સંશોધન માટે)

સામાન્ય માહિતી

સંસ્થાનું નામ _____ સ્થળ _____ જિલ્લો _____

શિક્ષકનું નામ _____

સૂચના :-

૧. આ પુસ્તિકામાં અર્ધા મળી ૧૫૦ વિધાનો છે. દરેક વિધાન કાળજીપૂર્વક વાંચો અને માગ્યા પ્રમાણે પ્રત્યુત્તર આપો.
૨. અહીં તમારો નિર્ણય ‘યોગ્ય’ છે કે ‘અયોગ્ય’ છે તેની કસોટી કે પરીક્ષા કરવાનો હેતુ નથી.
૩. તમે મોકળા મને નિર્ણય લેશો; તમારો નિર્ણય ગમે તે હોઈ શકે.
૪. તમારો ઉત્તર અવશ્ય ખાતગી રહેશે; તેથી વિના સંકેતે ઉત્તર આપશો.
૫. તમારા સાચા અને પ્રામાણિક નિર્ણય પર જ સંશોધનની સફળતાનો આધાર છે તે ભૂલશો નહિ.

માર્ગદર્શક

ડૉ. ડાહ્યાભાઈ આર. દરશી

ફેકલ્ટી ઓફ એજ્યુકેશન એન્ડ સાયકોલોજી
વડોદરા.

સંશોધક

મણિભાઈ એસ. પટેલ

આર્યકન્યા મહાવિદ્યાલય
વડોદરા.

તમારા સહકાર બદલ આભાર

➤ શિક્ષકોનું નવવિચાર અને પરિવર્તનક્ષમતા માપન

૧. પ્રશ્નાવલિનો હેતુ :

વિશાળ પાયા પર હાથ ધરેલ સંશોધન કાર્ય માટે પસંદ કરેલી સંસ્થાઓમાં કામ કરતા શિક્ષકોની વિવિધ શૈક્ષણિક સમસ્યાઓ વિશે અભિપ્રાયો મેળવવાના હેતુસર આ પ્રશ્નોત્તરી તૈયાર કરવામાં આવી છે.

શિક્ષણક્ષેત્રે નવવિચાર પરિવર્તન પ્રત્યે શિક્ષકો કેવો રસ ધરાવે છે તે પરથી તેઓ નવવિચાર પરિવર્તન પ્રત્યે કેવું વલણ ધરાવે છે તે જાણવાનો એનો મુખ્ય ઉદ્દેશ છે. પ્રસ્તુત સંશોધનના સંદર્ભમાં નવવિચાર પરિવર્તન (Innovation) એટલે 'શૈક્ષણિક હેતુઓ, શિક્ષણવસ્તુ, શિક્ષણપદ્ધતિ, વિદ્યાર્થીઓના જૂથનું આયોજન, શિક્ષકગણ, સંદર્ભ-ઉપયોગ અથવા સમગ્ર સંસ્થાતંત્રના સંચાલનમાં પાંગરતાં મહત્વનાં પરિવર્તનો' એ અર્થ ધરાવવામાં આવ્યો છે.

૨. પ્રશ્નાવલિ ભરવા પરત્વે :

શક્ય હોય તેટલી સંપૂર્ણપણે અને ચોકસાઈપૂર્વક પ્રસ્તુત પ્રશ્નાવલિ ભરી આપવા વિનંતી છે.

પ્રશ્નાવલિમાં આપના અભિપ્રાયો વ્યક્ત કરતી વેળાએ નીચેની બાબતો ખાસ ધ્યાનમાં રાખશો.

- (અ) દરેક ઉત્તર માત્ર અભિપ્રાય જ છે તે સાચો અથવા ખોટો છે એવું માનવાને કારણ નથી.
- (બ) દરેક વિધાન પરત્વે તમારો નિખાલસ અભિપ્રાય દર્શાવો. ખીજાઓનો આવો મત હશે અથવા એનો ઈન્છનીય જવાબ આવો હોઈ શકે એવી માન્યતાથી ન દોરાતાં તમારો સ્વતંત્ર અભિપ્રાય જ દર્શાવશો.
- (ક) આપેલ વિકલ્પોમાંથી ફક્ત એક જ વિકલ્પ પસંદ કરી તમે તમારો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરશો. કોઈ વિધાન વિશે તમે તમારો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરવામાં મુશ્કેલી અનુભવો તો પણ તમારો અભિપ્રાય-તમારું મંતવ્ય મહદઅંશે સહાયભૂત નીવડશે એ બાબત ખાસ ધ્યાનમાં રાખશો.
- (ડ) દરેક વિધાન વિશે તમારો અભિપ્રાય આપવા પ્રયત્ન કરશો. દરેક વિધાન સમગ્ર પ્રશ્નાવલિનું એક મહત્વનું અંગ છે.
- (ઠ) કોઈ એક વિધાન પર લાંબા સમય સુધી વિચાર ન કરતાં વિધાન વાંચતાની સાથે જ જે અભિપ્રાય સૌ પ્રથમ તમારા મનમાં સ્ફુરે તે જ અભિપ્રાય દર્શાવશો.

૩. શુભેત્તા

તમારા અભિપ્રાયો સંપૂર્ણપણે ખાનગી રહેશે તે બાબતમાં નિશ્ચંત રહેશો. તમારા સાચા અને પ્રામાણિક અભિપ્રાયો પર જ સંશોધનની સફળતાનો આધાર છે તે ભૂલશો નહીં.

અંગત માહિતી

દરેક પ્રશ્ન માટે સામે આપેલાં ખાતાંઓમાંથી યોગ્ય ખાનામાં '✓' નું ચિહ્ન કરશો.

પ્રશ્ન	પ્રશ્ન	પ્રશ્ન
૧ ઉંમર	૩૫ વર્ષ કરતા ઓછી ☐ ૩૫ વર્ષ અથવા તેથી વધારે ☐	૧
૨ જાતિ	પુરુષ ☐ સ્ત્રી ☐	૨
૩ શિક્ષણકાર્યનો અનુભવ (સંપૂર્ણ વર્ષોમાં)	૫ વર્ષથી ઓછો ☐ ૫ વર્ષ અથવા તેથી વધારે ☐	૩
૪ અન્ય શૈક્ષણિક લાયકાતો	એસ. એસ. સી. છે ☐ બી. એ. છે ☐ બી. કોમ. છે ☐ બી. એસસી. છે ☐ એમ. એ છે ☐ એમ. કોમ છે ☐ એમ. એસસી. છે. ☐	૪
૫ ધંધાકીય તાલીમ લીધી છે	ટી. ડી. અથવા ☐ ડી. પી. એડ. છે ☐ બી. ટી. અથવા ☐ બી. એડ છે ☐ એમ. એડ. છે ☐ પી. એચ. ડી. છે. ☐	૫
૬ બીજી કોઈ સંસ્થામાં ઓછામાં ઓછું એક વર્ષ શિક્ષણકાર્ય કર્યું છે ?	હા ☐ ના ☐	૬
૭ આ સંસ્થા સિવાય અન્ય કોઈ શિક્ષણ સંસ્થામાં શિક્ષણકાર્ય કર્યું છે ?	હા ☐ ના ☐	૭
૮ છેલ્લાં ત્રણ વર્ષ દરમિયાન તાલીમ કોલેજની સેવા વિસ્તરણ, કેઈસ. એન. સી. ઈ. આર. ટી. જેવી સંસ્થાઓએ આયોજેલા સેમિનાર વર્કશોપ કે એપવગેરીમાં હાજરી આપી છે ?	કેટલાંક ☐ બિલકુલ નહિ ☐	૮
૯ છેલ્લાં ત્રણ વર્ષમાં શિક્ષણ ક્ષેત્રે થયેલાં સંશોધન અંગેનાં પ્રકાશનો વાંચ્યાં છે ?	કેટલાંક ☐ બિલકુલ નહિ ☐	૯
૧૦ સમગ્ર રીતે વિચારતાં શિક્ષણના વ્યવસાયથી તમે કેટલે અંશે સંતુષ્ટ છો ?	ખૂબજ સંતોષ છે ☐ જરાય સંતોષ નથી ☐	૧૦

વિભાગ-૧ શિક્ષણક્ષેત્રે કેટલાંક વિવાદાસ્પદ નવવિચાર પરિવર્તનો

પ્રસ્તુત વિભાગમાં શિક્ષણક્ષેત્રે કેટલાંક ચર્ચાસ્પદ અનેલાં નવવિચાર પરિવર્તનો વ્યક્ત કરવામાં આવ્યાં છે. તેમાંથી કેટલાંક થોડેબહુ અંશે ઈચ્છનીય અને અનીચ્છનીય લાગશે. એમાં કોઈપણ જવાબ સાચો કે ખોટો નથી. નોંધેલાં પરિવર્તનો એક પછી એક તપાસો ધારો કે તમારી સંસ્થામાં પરિવર્તન દાખલ કરવામાં આવ્યું છે અને તે પરિવર્તનની તમારા પર મહત્વની અસર થવાની છે, તમારી સંસ્થામાં એ પરિવર્તન થઈ ગયેલું હોય તો પણ તેનો એજ રીતે જવાબ આપજો દરેક પરિવર્તનથી થતા ફેરફારો તમે કેટલે અંશે ઈચ્છનીય કે અનીચ્છનીય લેખો છો તેનો નિર્દેશ કરો. તમારો જવાબ 'સાચો' કે 'ખોટો' છે એવું માનશો નહિ દરેક પરિવર્તન સામે નીચે પ્રમાણેના વિકલ્પો આપ્યા છે. તેમાંથી ગમે તે કોઈ એક પ્રકારના વિકલ્પની આજુબાજુ વર્તુળ કરી તમારો અભિપ્રાય દર્શાવવાનો છે. ખાસ ધ્યાનમાં રાખો કે તમારે તમારો અંગત અને નિખાલસ અભિપ્રાય આપવાનો છે.

હવે તમે જો...

SA = નવવિચાર પરિવર્તન સાથે સંપૂર્ણ સંમત થતા હો તો તેની સામે આપેલા વિકલ્પોમાંથી SAની આજુબાજુ વર્તુળ કરો.

A = નવવિચાર પરિવર્તન સાથે તમે સામાન્ય રીતે સંમત થતા હો તો તેની સામે આપેલા વિકલ્પોમાંથી Aની આસપાસ વર્તુળ કરો.

TA = નવવિચાર પરિવર્તન સાથે તમે સંમત થવાનું ફક્ત વલણ જ ધરાવતા હો તો TAની આસપાસ વર્તુળ કરો.

TD = નવવિચાર પરિવર્તન સાથે તમે સંમત નહિ થવાનું ફક્ત વલણ જ ધરાવતા હો તો TDની આસપાસ વર્તુળ કરો.

D = નવવિચાર પરિવર્તન સાથે તમે સામાન્ય રીતે સંમત ન થતા હો તો Dની આસપાસ વર્તુળ કરો.

SD = નવવિચાર પરિવર્તન સાથે તમે સંપૂર્ણ રીતે અસંમત થતા હો તો SDની આસપાસ વર્તુળ કરો.

Item No.	સૂચિત નવવિચાર	ગમે તે એક વિકલ્પની આસપાસ વર્તુળ કરો.	Item No.	T	S
૧	અંગત, શૈક્ષણિક, સામાજિક તેમજ સાંસ્કૃતિક રીતે પાછળ રહી ગયેલા વિદ્યાર્થીઓ માટે વિશિષ્ટ પ્રકારના કાર્યક્રમનું આયોજન કરવાનું છે.	SA A TA TD D SD	૧		
૨	વિષયવસ્તુનું ઘનિષ્ટ જ્ઞાન આપવા બીજી વિદ્યાશાખાના શિક્ષકોનો મદદ લેવાની છે.	SA A TA TD D SD	૨		
૩	વિશિષ્ટ શક્તિઓ ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓ માટે વિશિષ્ટ પ્રકારનો કાર્યક્રમ હાથ ધરવાનો છે.	SA A TA TD D SD	૩		
૪	શિક્ષકો એકબીજાના સહકારથી શિક્ષણ કાર્ય કરવાના છે.	SA A TA TD D SD	૪		
૫	સંસ્થાના શૈક્ષણિક દષ્ટિએ પછાત વિદ્યાર્થીઓ અને ઓછી શક્તિ ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓ માટે સુધારલક્ષી કાર્યક્રમ હાથ ધરવાનો છે.	SA A TA TD D SD	૫		
૬	તમારી શાળામાં શીખવાતા વિવિધ વિષયોનો એકબીજા સાથે અનુબંધ બાંધી શિક્ષણકાર્ય કરવાનો પ્રયોગ હાથ ધરવાનો છે અને તેમાં તમારો અને તમારા વિષયનો પણ સમાવેશ કરવાનો છે.	SA A TA TD D SD	૬		

Item No.	સૂચિત નવવિચાર	ગમે તે એક વિકલ્પની વર્તુળ કરો.	આસપાસ	Item No.	T S
૭	વિદ્યાર્થીઓનાં ડુચિ-રસને ધ્યાનમાં રાખીને તમારા વિષયના અભ્યાસક્રમનું પુનઃ આયોજન કરવાનું છે.	SA A TA TD D SD		૭	
૮	ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના સંદર્ભમાં તમારે તમારા વિષયના અભ્યાસક્રમની પુનઃ રચના કરવાની છે અને તેમાં તમારે ઝોડાવાનું છે.	SA A TA TD D SD		૮	
૯	વર્ષાંતે લેવાતી બાળકોમાં દરીકાઈ વૃત્તિ વધારતી પરીક્ષાઓના સ્થાને વિદ્યાર્થીઓનું સર્વત્રાહી અને સતત મૂલ્યાંકન કરવાનું છે.	SA A TA TD D SD		૯	
૧૦	વિદ્યાર્થીઓને તેમની વિશિષ્ટ સિદ્ધિઓ પ્રસંગે સંસ્થા તરફથી ખિરદાવવાની પ્રણાલિકા પાડવાની છે.	SA A TA TD D SD		૧૦	
૧૧	શિક્ષક વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેની ઔપચારિકતાને સ્થાને અનૌપચારિક મૈત્રીભર્યા સંબંધો વિકસાવવાનો કાર્યક્રમ હાથ ધરવાનો છે.	SA A TA TD D SD		૧૧	
૧૨	વિદ્યાર્થીઓ પ્રત્યે વ્યક્તિગત ધ્યાન આપી દરેક વિદ્યાર્થીને તેની શક્તિ અને રુચિ પ્રમાણે શીખવવાનું છે.	SA A TA TD D SD		૧૨	
૧૩	તમે જે વિષયો શીખવો છો તે વિષયોમાં વિદ્યાર્થીઓની સર્જનાત્મક શક્તિ વિકસાવવાનો કાર્યક્રમ હાથ ધરવાનો છે.	SA A TA TD D SD		૧૩	
૧૪	તમારે તમારો વિષય અભિક્રમિત અધ્યયન (Programme Learning) દ્વારા શીખવવાનો છે.	SA A TA TD D SD		૧૪	
૧૫	તમારી સંસ્થામાં ટેલિવિઝન અને શૈક્ષણિક ફિલ્મનો બહોળો ઉપયોગ કરવાનો છે.	SA A TA TD D SD		૧૫	
૧૬	દર્શન-શ્રાવ્ય સાધનોનો રોજબરોજના વર્ગશિક્ષણકાર્યમાં ઉપયોગ કરવાનો છે.	SA A TA TD D SD		૧૬	
૧૭	એન. સી. ઈ. આર ટી. જેવી સંસ્થાઓએ વિવિધ વિષયો માટે તૈયાર કરેલ વિવિધ પ્રકારની શિક્ષણસામગ્રીનો ઉપયોગ કરવાનો છે.	SA A TA TD D SD		૧૭	
૧૮	તમારે તમારો વિષય વિવિધ શક્તિઓ ધરાવતા વિવિધ વિદ્યાશાખાના વિદ્યાર્થીઓને ભણાવવાનો છે.	SA A TA TD D SD		૧૮	
૧૯	ચીલાચાલુ વિષયવાર-વર્ગવાર સમયપત્રકને સ્થાને ફક્ત વિષયવાર સમયપત્રક દાખલ કરવાનું છે.	SA A TA TD D SD		૧૯	
૨૦	તમે જે વિષય શીખવો છો તેના વિષયવસ્તુના અભ્યાસક્રમને એકમેમાં વહેંચી નાખી વિદ્યાર્થીઓનાં જૂથ પાડી દરેક જૂથ પાસે એક એક એકમની માહિતી એકઠી કરાવી સ્વઅધ્યયનથી તે વિષય શીખવવાનો છે.	SA A TA TD D SD		૨૦	

Item No.	સૂચિત નવવિચાર	ગમે તે એક વિકલ્પની આસપાસ વર્તુળ કરો.	Item No.	T S
૨૧	તેમે જે વિષય શીખવો છે તે તમારે તમારા વિદ્યાર્થીઓને જૂથમાં વહેંચી નાખી સેમિનાર પદ્ધતિથી શીખવવાનો છે.	SA A TA TD D SD	૨૧	
૨૨	તમારે તમારા વિષયનું શિક્ષણ ફક્ત ચાર દિવાલો વચ્ચે ન આપતાં સંસ્થા બહાર સમાજમાં રહેલાં સંદર્ભો અને સાધનોનો ઉપયોગ કરીને આપવાનું છે.	SA A TA TD D SD	૨૨	
૨૩	જૂથ શિક્ષણકાર્યનો પ્રયોગ કરવાનો છે અને આ પ્રયોગ કાર્યમાં તમે પણ સામેલ થવાનો છે.	SA A TA TD D SD	૨૩	
૨૪	આર્થિક મૂંઝવણો અનુભવતા વિદ્યાર્થીઓ માટે ખાસ પ્રકારના કાર્યક્રમનું આયોજન કરવાનું છે.	SA A TA TD D SD	૨૪	
૨૫	અધ્યાન શિક્ષકો in-service કાર્યક્રમનો લાભ લે તે માટે તેમને પ્રોત્સાહિત કરવાનો કાર્યક્રમ તમારી સંસ્થામાં હાથ ધરવાનો છે.	SA A TA TD D SD	૨૫	
૨૬	સમસ્ત્રી ઉકેલ/અનુવેષણ અભિગમ દ્વારા તમારા વિષયો શીખવવાનો પ્રયોગ હાથ ધરવાનો છે.	SA A TA TD D SD	૨૬	
૨૭	શિક્ષક અને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે જેમ અને તેમ વધારે સુમેળ સાધી અભ્યાસક્રમની પુનઃ રચના કરવાની છે.	SA A TA TD D SD	૨૭	
૨૮	શિક્ષકો પારસ્પરિક સહકારના ધોરણે પોતાના શિક્ષણકાર્યનું સ્વમૂલ્યાંકન કરવાનો છે.	SA A TA TD D SD	૨૮	
૨૯	સંસ્થાના રોજગરોજનતા કાર્યક્રમ સાથે સમાજને પણ સાંકળી લેવાનો કાર્યક્રમ હાથ ધરવાનો છે.	SA A TA TD D SD	૨૯	
૩૦	સંસ્થામાં શીખવાતા વિવિધ અભ્યાસક્રમોનું તેની યોગ્યતા-અયોગ્યતા અને અસરકારકતાની દૃષ્ટિએ સંસ્થાના શિક્ષકો અને વાલીઓ વચ્ચે જેમ અને તેમ વધારે સુમેળ સાધી શિક્ષણકાર્ય કરવાનું છે.	SA A TA TD D SD	૩૦	

વિભાગ-૨ શિક્ષણક્ષેત્રે પરિવર્તનની પ્રક્રિયા

કોઈ શિક્ષક એક યા ધીજી કારણે નવવિચારનો સ્વીકાર કરે અને કોઈ તેનો અસ્વીકાર પણ કરે આ સ્વીકાર અને અસ્વીકાર પાછળ અનેક બળો કામ કરતાં હોય છે. આ પરિસ્થિતિમાં નવવિચાર (પરિવર્તન)નાં લક્ષણો અથવા તે તેનો સ્વીકાર કરવાના અને તેને સંસ્થાગત કરવાના સંબંધોનો પણ સમાવેશ થઈ શકે; અર્થાત્ નવવિચારનું સ્વરૂપ અને સંસ્થાના સંબંધો તેના સ્વીકાર અને અસ્વીકાર માટે કારણભૂત થઈ શકે.

હવે ધારો કે તમે જે વિષય શીખવો છો તેના સમગ્ર અભ્યાસક્રમ (Curriculum)ને લગતું નવવિચાર પરિવર્તન સંસ્થામાં હાથ ધરવાનું છે અને તે તમારી સંસ્થામાં દાખલ થાય તો તમારે એમાં ખૂબ જ મહત્વનો ભાગ ભજવવાનો છે. હવે નીચે આપેલા વિધાનો સ્વતંત્ર રીતે અરાબર તપાસો અને દરેક વિધાનના પ્રત્યુત્તરના સ્વરૂપમાં તમે નવવિચારનો કેટલે અંશે સ્વીકાર અગર અસ્વીકાર કરો તે વિશે તમારું મંતવ્ય જણાવો.

ધ્યાન રાખજો કે, તમારે આ વિભાગમાં ઉપર દર્શાવેલ એક જ નવવિચાર પરિવર્તનનાં સારાંતરણાં પાસાંઓનું તમારી દૃષ્ટિએ મૂલ્યાંકન કરવાનું છે.

તમારે તમારો અભિપ્રાય નીચે દર્શાવેલ સ્વરૂપમાં આપવાનો છે.

- A = જે તમે નવવિચારનો સ્વીકાર કરી સંસ્થામાં તેને અમલી બનાવવામાં આગળ પડતો આગ ભજવી અન્ય શિક્ષકોને સામેલ કરવા માટે પ્રયત્ન કરવા છંછો તો વિધાન સમ્મે આપેલા વિકલ્પોમાંથી Aની આસપાસ વર્તુળ કરો.
- B = જે તમે નવવિચારને અપનાવી તેનો અમલ કરવા માટે તમોને કરવામાં આવતી વિનંતીને માન આપી તમે તે નવવિચારને સ્વીકારી તેનો અમલ કરવાની તૈયારી બતાવતા હો તો Bની આસપાસ વર્તુળ કરો.
- C = જે તમોને નવવિચારને અમલમાં મૂકવા માટે આસ વિનંતી કરવામાં આવે તો જ તમે તે પ્રમાણે કરવાની તૈયારી બતાવવા માગતા હો તો Cની આસપાસ વર્તુળ કરો.
- D = જે તમે પરંપરિત પદ્ધતિથી જ કાર્ય કરવાનું ચાહુ રાખવા માગતા હો તો Dની આસપાસ વર્તુળ કરો.
- E = જે તમે નવવિચારના અમલ પ્રત્યે વિરોધાત્મક વલણ દાખવવા માગતા હો તો Eની આસપાસ વર્તુળ કરો.
- F = જે તમે નવવિચારના અમલ પ્રત્યે ચોક્કસ રીતે વિરોધ જ દર્શાવવા માગતા હો તો Fની આસપાસ વર્તુળ કરો.

Item No.	વિધાનો	યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો	Item No.	F	S
૧	નવવિચાર મારા સહકાર્યકરોનાં મૂલ્યો અને વિચારસરણીઓ સાથે અસંગત હોય.	A B C D E	F	૬	
૨	મારા સહકાર્યકરોના વિરોધ અને પ્રતિકારના ભયે હું મારા નવીન વિચારોની મુકતપણે ચર્ચા ન કરી શકું એવી પરિસ્થિતિ હોય.	A B C D E	F	૨	
૩	તે નવવિચાર મારા સહકાર્યકરોએ પસંદ કરેલી અગ્રીમતાઓ અને વલણ સાથે ઘર્ષણમાં આવતાં હોય.	A B C D E	F	૩	
૪	મને એમ લાગે કે મારા સહકાર્યકરો શિક્ષણ ક્ષેત્રે નવવિચારનો હિમેશાં પ્રતિકાર જ કરતા આવ્યા છે.	A B C D E	F	૪	
૫	મારા સહકાર્યકરોને નવવિચારનાં મૂલ્યની ખાત્રી કરાવવામાં મને મુશ્કેલી પડતી હોય.	A B C D E	F	૫	
૬	મારા સહકાર્યકરો પ્રચલિત શિક્ષણ કાર્યની તરફેણ કરતા હોય.	A B C D E	F	૬	

Item No.	વિધાનો	યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો	Item No.	F	S
૭	નવવિચાર સ્વીકારવામાં મારે અને મારા સહકાર્યકરો વચ્ચે અંતર પડે.	A B C D E F	૭		
૮	મને લાગે કે નવવિચાર અપનાવવાથી મારા સહકાર્યકરોના મનપર પ્રત્યાઘાતો પડશે.	A B C D E F	૮		
૯	મને નવવિચારનો અમલ કરવા પાછળ દષ્ટિબિંદુ અને તેનાં શક્ય પરિણામોની સમજ આપવામાં ન આવે.	A B C D E F	૯		
૧૦	નવવિચારના અમલીકરણમાં મારી ભૂમિકા અને જવાબદારીઓની મને સ્પષ્ટપણે સમજ આપવામાં ન આવે.	A B C D E F	૧૦		
૧૧	સંસ્થાનાં વર્તન ધોરણો અને મૂલ્યો નવવિચારને આવકાર આપતાં ન હોય એમ લાગે.	A B C D E F	૧૧		
૧૨	નવવિચારના અમલીકરણથી ઉપસ્થિત થતા પ્રશ્નોની ચર્ચા-વિચારણા કરવાની જોગવાઈ જ ન હોય.	A B C D E F	૧૨		
૧૩	શિક્ષકોમાં રહેલા પ્રાયોગિક અને સર્જનાત્મક કૌશલને સંસ્થામાંથી સક્રિય રીતે પ્રોત્સાહન જ મળતું ન હોય.	A B C D E F	૧૩		
૧૪	નવવિચારના અમલ માટે જરૂરી સાધનસામગ્રી પૂરી પાડવાની ખાત્રી ન મળે.	A B C D E F	૧૪		
૧૫	નવવિચારને અમલમાં મુકતાં મારાથી થતી કોઈપણ ભૂલો મારા વ્યાવસાયિક વિકાસની પ્રક્રિયાના ભાગરૂપે સ્વીકારવામાં આવશે નહીં એવી મને ખાત્રી મળે.	A B C D E F	૧૫		
૧૬	નવવિચારને અમલ કરવાને પરિણામે તમારે જે ભૂમિકા અને જવાબદારીઓ અદા કરવાની છે તે અંગેની જરૂરીયાતો પૂરી પાડવામાં આવતી ન હોય.	A B C D E F	૧૬		
૧૭	પરિવર્તનને જરૂરી સ્પષ્ટ સમજ જ મને આપવામાં આવી ન હોય.	A B C D E F	૧૭		
૧૮	નવવિચારને અમલ કરવા માટે મારે અદા કરવાની ભૂમિકા વિશે મહત્વપૂર્ણ નિર્ણયો લેવામાં મને સામેલ કરવામાં ન આવે.	A B C D E F	૧૮		
૧૯	શિક્ષકગણને સામાન્ય રીતે નવા પડકારો અને નવી વિચારસરણીઓ ઝીલવાની શક્તિ વિકાસવામાં કોઈ મદદ કરવામાં ન આવે.	A B C D E F	૧૯		
૨૦	પરિવર્તન અંગે વિચાર વિનિમય કરવાની અપૂરતી જોગવાઈ કરવામાં આવે.	A B C D E F	૨૦		
૨૧	શિક્ષણપ્રથા જ એવી હોય કે જે પ્રયોગાત્મક પરીવર્તનાત્મક પદ્ધતિઓને ઉત્તેજન જ ન આપે.	A B C D E F	૨૧		

Item No.	વિધાનો	યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો	Item No.	F S
૨૨	સંસ્થાની આસપાસ વસતો જનસમુદાય તે નવવિચારને આવકાર આપતો ન હોય.	A B C D E F	૨૨	
૨૩	જો સંસ્થાનું વહીવટીતંત્ર જ નવવિચારનો સામનો કરતું હોય	A B C D E F	૨૩	
૨૪	નવવિચારો પાંગરવાની શક્તિને જાહેરમાં અલ્પ માન્યતા આપવામાં આવે.	A B C D E F	૨૪	
૨૫	શિક્ષણનું માળખું કે પ્રથા જ એવાં હોય જો શિક્ષકોને આગેવાની લેવામાં અને સર્જનાત્મક શક્તિ વિકસાવવામાં પ્રોત્સાહન ન આપે	A B C D E F	૨૫	
૨૬	નવવિચારો અપનાવવામાં અને પ્રસારવામાં શિક્ષણપદ્ધતિ નક્કર રીતે મદદ ન કરતી હોય.	A B C D E F	૨૬	
૨૭	નવવિચારનો સ્વિકાર થતાં મારે વ્યાવસાયિક મૂલ્યો અને માન્યતાઓમાં થોડા ફેરફારો કરવા પડે.	A B C D E F	૨૭	
૨૮	તે નવવિચાર વર્ગમાં મહદઅંશે મુક્ત શિસ્તની હિમાયત કરતા હોય.	A B C D E F	૨૮	
૨૯	મારા શિક્ષણ કાર્યના સમગ્ર દષ્ટિબિંદુનું નવેસરથી મૂલ્યાંકન કરવું પડે	A B C D E F	૨૯	
૩૦	તે નવવિચારનો અમલ કરવામાં મારા ખીજા શિક્ષક સાથીઓ સાથે શિક્ષણકાર્ય તથા અન્ય પ્રકારના કાર્યનું આયોજન કરવું પડે	A B C D E F	૩૦	
૩૧	સંસ્થાના અભ્યાસક્રમના પ્રચલિત વિષયોનું સૂચક સંકલન થઈ શકે.	A B C D E F	૩૧	
૩૨	નવવિચાર અપનાવતાં અપનાવતાં મારી પ્રગતિનું પણ મૂલ્યાંકન થઈ શકે	A B C D E F	૩૨	
૩૩	તે નવવિચારથી મારી હાલની શિક્ષણપદ્ધતિઓમાં મદદઅંશે ફેરફાર કરવા પડે.	A B C D E F	૩૩	
૩૪	તે નવવિચારના અમલીકરણ માટે નોકરી કરતાં કરતાં વિશિષ્ટ પ્રકારની તાલીમ લેવી પડે.	A B C D E F	૩૪	
૩૫	નવવિચાર વિષયપરવેનું સંશોધન કાર્ય અને વિષયને લગતું સાહિત્ય વાંચવાની આવશ્યકતા ભૂમી કરવી પડે.	A B C D E F	૩૫	
૩૬	વિવિધ શક્તિ ધરવતા (વિવિધ વિદ્યા શાખાના) વિદ્યાર્થીઓને એક સાથે એકજ વર્ગમાં બેસાડી ભણાવવાના હોય.	A B C D E F	૩૬	

Item No.	વિધાનો	યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો						Item No.	F	S
૩૭	તે નવવિચારને અમલમાં મૂકવા માટે રોજના શિક્ષણ કાર્યમાં ખૂબ જ તૈયારી કરવી પડે	A	B	C	D	E	F	૩૭		
૩૮	તે નવવિચારનો અમલ કરવામાં દ્રશ્યશ્રાવ્ય સાધનોનો બહોળા પાયા પર ઉપયોગ કરવો પડે.	A	B	C	D	E	F	૩૮		
૩૯	તે નવવિચાર પર કામ કરવાથી મને સાચો, શુદ્ધ, વ્યાવસાયિક સંતોષ મળે.	A	B	C	D	E	F	૩૯		
૪૦	જો તે નવવિચાર, જે ક્ષેત્રમાં મને વિશિષ્ટ વ્યાવસાયિક રસ છે, તે ક્ષેત્રમાં અમલી બનાવવાનો હોય.	A	B	C	D	E	F	૪૦		
૪૧	તે નવવિચાર મને થોડું ઉત્તમ કક્ષાનું સંશોધન કાર્ય હાથ ધરવાની તક પૂરી પાડે.	A	B	C	D	E	F	૪૧		
૪૨	વિચાર ખરેખર મૌલિક અને સર્જનાત્મક હોય.	A	B	C	D	E	F	૪૨		
૪૩	નવવિચાર વિષયના પ્રાપ્ય જ્ઞાન સાથે સૈદ્ધાંતિક સંબંધ ધરાવતો હોય.	A	B	C	D	E	F	૪૩		
૪૪	મને લાગે કે તે નવવિચાર મારા વ્યાવસાયિક વિકાસમાં સારો ફાળો આપશે.	A	B	C	D	E	F	૪૪		
૪૫	મારાં વ્યાવસાયિક કૌશલ અને માનસિક શક્તિનો અસરકારક ઉપયોગ કરવામાં નવવિચાર અગત્યનો ભાગ ભજવશે.	A	B	C	D	E	F	૪૫		
૪૬	વ્યાવસાયિક દૃષ્ટીએ નવવિચારથી મારા સમયનો સદુપયોગ થઈ શકે એવું મને લાગે.	A	B	C	D	E	F	૪૬		
૪૭	તે સંસ્થાની પ્રતિષ્ઠા વધારે.	A	B	C	D	E	F	૪૭		
૪૮	નવવિચાર વિદ્યાર્થીઓના લક્ષ્યતરની ગુણવત્તા સુધારે.	A	B	C	D	E	F	૪૮		
૪૯	મને લાગે કે તે નવવિચાર અપનાવવાથી સંસ્થાનાં લક્ષ્યાંકો સિદ્ધ થઈ શકે છે.	A	B	C	D	E	F	૪૯		
૫૦	મને લાગે કે તે નવવિચાર મારા વિદ્યાર્થીઓને આત્મવિશ્વાસ વધારવામાં મદદરૂપ થઈ પડશે.	A	B	C	D	E	F	૫૦		
૫૧	તે નવવિચાર સમાજની દ્રષ્ટીએ સંસ્થાની ઉજ્જવળ પ્રતિમા બની કરે.	A	B	C	D	E	F	૫૧		
૫૨	મને ખાતરી થાયકે સંસ્થામાં હું જે કંઈ કરી રહ્યો છું તે ઉપયોગી અને મદદરૂપ ગણાય છે	A	B	C	D	E	F	૫૨		
૫૩	સંસ્થાના સંચાલનની દૃષ્ટીએ તે વિચાર સરળ અને સુગમ હોય	A	B	C	D	E	F	૫૩		

Item No.	વિષયો	યાજ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો.						Item No.	F	S
૫૪	નવા વિચારને અપનાવી સંસ્થાની પ્રગતિ માટે હુ મહત્વનો ફાળો આપી શકીશ એવું મને લાગે.	A	B	C	D	E	F	૫૪		
૫૫	નવવિચાર અત્યારની (ચાલુ) કાર્યપદ્ધતિઓ કરતાં યદિઆતો છે એમ નિશ્ચિત્તમક રીતે સિદ્ધ ન થાય.	A	B	C	D	E	F	૫૫		
૫૬	નવવિચાર અપનાવી તેનું અમલીકરણ કરવામાં હું નિષ્ફળ જાઉં તેા મારી કારકિર્દી ભયમાં મુકાશે એવું મને લાગે.	A	B	C	D	E	F	૫૬		
૫૭	તે નવવિચારનો ખીજ કોઈ સંસ્થામાં અમલ થતો જોવાની મને તક આપવામાં ન આવે.	A	B	C	D	E	F	૫૭		
૫૮	નવવિચાર નિષ્ફળ જશે એવો ભય સેવાતો હોય.	A	B	C	D	E	F	૫૮		
૫૯	નવવિચારને અમલમાં મૂકવાથી આવતાં પરિણામોની આસ માહિતી આપવામાં આવી ન હોય.	A	B	C	D	E	F	૫૯		
૬૦	અન્ય સંસ્થાઓના વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકો તરફથી તે નવવિચારને જોઈએ તેવો આવકાર ન મળતો હોય.	A	B	C	D	E	F	૬૦		

વિભાગ-૩ શિક્ષણમાં મૂલ્યો અને અભિપ્રાયો

નીચે દર્શાવેલાં વિધાનો શિક્ષણક્ષેત્રે ઉપસ્થિત થયેલી કેટલીક સમસ્યાઓ વિશે વિવહારપદ અભિપ્રાયો દર્શાવે છે. તેમાંનું કોઈપણ વિધાન સ્પષ્ટ પણે સાચું કે ખોટું નથી. દરેક વિધાન સામે વિકલ્પો આપેલા છે. વિધાન સાથે તમે જેટલે અંશે સંમત થતા હો તે દર્શાવતા વિકલ્પની આસપાસ વર્તુળ દોરો. તમારે તમારો પ્રામાણિક અભિપ્રાય દર્શાવવાનો છે

તમારો અભિપ્રાય તમે નીચે પ્રમાણે દર્શાવી શકશો

SA = તમે વિધાન સાથે ચોક્કસપણે સમન હો તો SAની આસપાસ વર્તુળ કરજો

A = તમે વિધાન સાથે સામાન્ય રીતે સંમત થતા હો તો Aની આસપાસ વર્તુળ કરજો.

TA = તમે વિધાન સાથે સામાન્ય રીતે સંમત થવાનું વલણ ધરાવતા હો તો TAની આસપાસ વર્તુળ કરજો.

TD = તમે વિધાન સાથે સામાન્ય રીતે અસંમત થવાનું વલણ ધરાવતા હો તો TDની આસપાસ વર્તુળ કરજો.

D = તમે વિધાન સાથે સામાન્ય રીતે અસંમત થતા હો તો Dની આસપાસ વર્તુળ કરજો.

SD = તમે વિધાન સાથે ચોક્કસપણે અસંમત થાઓ તો SDની આસપાસ વર્તુળ કરજો

Item No.	વિધાનો	જમે તે એક વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો.	Item No.	F S
૧	હાલની શાળાઓમાં 'વાચન', 'લેખન' અને 'ગણિત'ની અવગણના થઈ રહી છે.	SA A TA TD D SD	૧	
૨	શિક્ષક વિદ્યાર્થી વચ્ચેના સંબંધો એવા પ્રકારના સંબંધો છે જેમાં વિદ્યાર્થીઓ નિદર્શન, માર્ગદર્શન અને નિયંત્રણની જરૂર છે, અને શિક્ષક વિદ્યાર્થીની આ જરૂરીયાતો પૂરી પાડનાર વિદ્વાન વ્યક્તિ છે.	SA A TA TD D SD	૨	
૩	વિષય વસ્તુ કોઈપણ શાળાના અભ્યાસક્રમની કરોડરજી છે. અને પ્રવૃત્તિઓ સુખ્યત્વે અધ્યયન કાર્યને સરળ (અને સગવડભર્યું) બનાવવામાં ઉપયોગી થઈ પડે છે.	SA A TA TD D SD	૩	
૪	અભ્યાસક્રમમાં વિષયવસ્તુનો અને મેળવવાના કૌશલ્યનો સમાવેશ થાય છે.	SA A TA TD D SD	૪	
૫	શિક્ષણનું સાચું દર્શિમિદુ તે એ છે કે વિદ્યાર્થીઓના અધ્યયનકાર્યની એવી ગોઠવણ કરવામાં આવે કે તેઓ જ્ઞાનભંડાર એકત્રિત કરી તેનો ભવિષ્યમાં સદુપયોગ કરી શકે	SA A TA TD D SD	૫	
૬	વિદ્યાર્થીઓના રસની ખાતર આધુનિક શાળાઓમાં શિસ્તને હેમી દેવામાં આવે છે એ અત્યારની એક મોટી મુશ્કેલી છે.	SA A TA TD D SD	૬	
૭	અભ્યાસક્રમમાં આપણે સાંસ્કૃતિક વારસો સમાવી લે એવી રીતે વિષયોને ગોઠવવા જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૭	
૮	લાંબા ગાળાના રસને અને ઘણા સમયથી સુદૃઢ થયેલા ધારણાને અનુલક્ષીને શિસ્તપાલન થવું જોઈએ	SA A TA TD D SD	૮	

Item No.	વિધાનો	યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો	Item F S No.
૯	વિદ્યાર્થીઓના કાર્યનું જે પ્રમાણે નિરીક્ષણ કરવામાં આવે છે અને જે પ્રકારની શિસ્તની તેમની પાસેથી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે તેના કરતાં ઉચ્ચ કક્ષાનાં નિરીક્ષણ કાર્ય અને શિસ્ત તેમને માટે જરૂરી છે	SA A TA TD D SD	૯
૧૦	વિવિધ ક્ષેત્રોમાં પોતાનું જ્ઞાન વધારવું એનું જે નામ અધ્યયન.	SA A TA TD D SD	૧૦
૧૧	વિદ્યાર્થીઓની જરૂરિયાતો અને રુચિ શિક્ષણનાં લક્ષ્યાંકો નિશ્ચિત કરવાનાં નિર્ણાયક બળો હોવાં જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૧૧
૧૨	વિદ્યાર્થીઓના વ્યક્તિત્વ કરતાં કોઈપણ વિષય વધારે મહત્વનો નથી.	SA A TA TD D SD	૧૨
૧૩	શિક્ષકની દૃષ્ટિએ જે યોગ્ય અને શ્રેષ્ઠ છે તે ભણાવવાની તેને પૂરી સ્વતંત્રતા હોવી જોઈએ	SA A TA TD D SD	૧૩
૧૪	સગળતાથી વધુ શીખાય એવી પદ્ધતિઓને વિદ્યાર્થીઓ અપનાવે તે માટે શિક્ષકોએ તેમને પ્રોત્સાહન આપવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૧૪
૧૫	પ્રચલિત વિદ્યાર્થીવિષયક નૈતિક ધોરણોનો સંપૂર્ણ વિચાર કરી સ્વીકાર કરવો જોઈએ અને તેને ચકાસીને હાલના વિદ્યાર્થીઓની સમસ્યાઓ ઉકેલવામાં તેનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૧૫
૧૬	શિક્ષણની પ્રક્રિયા પ્રાયોગિક છે. વિકલ્પો ચકાસી તેમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરવાની વિદ્યાર્થીને તાલીમ આપવી જોઈએ	SA A TA TD D SD	૧૬
૧૭	શિક્ષણ અને શિક્ષણ સંસ્થાઓ નૂતન સામાજિક વિચારોનાં ઉદ્ભવનું ધ્યાન હોવાં જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૧૭
૧૮	શિક્ષકોએ વિદ્યાર્થીઓની કક્ષા પ્રમાણે શિક્ષણકાર્ય કરવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૧૮
૧૯	અધ્યયન પ્રવૃત્તિઓ કરવા માટે વિદ્યાર્થીઓને આજસુધી જે સ્વતંત્રતા આપવામાં આવી છે તેના કરતાં વધારે સ્વતંત્રતા આપવી જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૧૯
૨૦	લોકશાહીમાં શિક્ષકોએ વિદ્યાર્થીઓને માત્ર લોકશાહીનો અર્થ જ સમજાવવામાં નહિ, પરંતુ અન્ય પ્રકારનાં રાજ્યતંત્રોના અર્થ સમજાવવામાં મદદ કરવી જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૨૦
૨૧	પૃથ્વી પર સઘળું પશ્ચિમનશીલ છે.	SA A TA TD D SD	૨૧
૨૨	જે જૂથ, સભ્યોના વધુ પડતા મતમતાંતરો સાંખી લે છે, તે વધુ સમય ટકતું નથી.	SA A TA TD D SD	૨૨
૨૩	આ પૃથ્વી પર વિવિધ પ્રકારની ફિલસૂફીઓ પ્રવર્તે છે, પણ તેમાંથી સાચી ફિલસૂફી તો એક જ હોય છે.	SA A TA TD D SD	૨૩

Item No.	વિધાનો	ગમે તે એક વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો.	Item No.	F S
૨૪	આજકાલ કેટલાક વિચારો જે પ્રકાશિત થઈ ચૂક્યા છે તે ખરેખર પ્રકાશિત કરવાને જરાપણ લાયક હોતા નથી.	SA A TA TD D SD	૨૪	
૨૫	જે દરેક આખત માટે ઉત્સાહ બતાવે તે વ્યક્તિમાં જાંડાણ અને પરિપક્વતાનો અભાવ હોય છે.	SA A TA TD D SD	૨૫	
૨૬	આપણા જેવી જ માન્યતાઓ અને વૃત્તિ ધરાવતા હોય એવા મિત્રો પસંદ કરવા એ જ જીવનનો સાચો રાહ છે.	SA A TA TD D SD	૨૬	
૨૭	વિરોધીઓ સાથે, સમાધાન કરવું બંધ બરેલું છે, કારણકે પોતાના જ પક્ષના વિશ્વાસઘાતમાં પરિણમે છે.	SA A TA TD D SD	૨૭	
૨૮	વિરુદ્ધ પક્ષ તરફથી રજૂ થતા વિચારો કરતાં આપણા પક્ષ તરફથી રજૂ થતા વિચારોથી અચવાની આપણને વધારે જરૂર પડે છે.	SA A TA TD D SD	૨૮	
૨૯	આ દુનિયામાં એ પ્રકારના માણસો દૃષ્ટિગોચર થાપ છે, કેટલાક સત્યના આગ્રહી હોય છે અને કેટલાક તેના વિરોધી હોય છે.	SA A TA TD D SD	૨૯	
૩૦	આપણે જે વિચારોનો સામનો કરતા હોઈએ તેના કરતાં જે વિચાર અપનાવતા હોઈએ, તેના વિષે વધુ જ્ઞાન ધરાવીએ છીએ.	SA A TA TD D SD	૩૦	
૩૧	સુરથાપિત શિક્ષણ પદ્ધતિઓનું વખતોવખત મૂલ્યાંકન થવું રહેવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૩૧	
૩૨	કોઈ શિક્ષકના શિક્ષણ કાર્યમાં નવા વિચારો દાખલ કરી વ્યાવસાયિક સાહસ ખેડવું સલાહ બરેલું નથી.	SA A TA TD D SD	૩૨	
૩૩	કોઈ નવો વિચાર સફળ નહિ થાય એવી ભીતિ લાગે તો પણ દરેક વ્યક્તિએ તેનો અખતરો કરવાની તૈયારી દર્શાવવી જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૩૩	
૩૪	કેટલાક નવવિચારો વિશે સંપૂર્ણ સંશોધન કાર્ય થવું ન હોય તેમ છતાં આપણી શિક્ષણ પ્રથાને સુધારવા માટે તે નવવિચાર પરિવર્તનો દાખલ કરવાની જરૂર છે.	SA A TA TD D SD	૩૪	
૩૫	અસફળ નીવડેલ નવવિચાર સ્વીકારતા પહેલાં આપણે જાણી લેવું જોઈએ કે તે આપણી કારકિર્દીના વિકાસને ડુંધતો નથી ને.	SA A TA TD D SD	૩૫	
૩૬	દરેક વ્યક્તિએ શિક્ષણના ક્ષેત્રે નવવિચારો અપનાવવા જોઈએ, ભલે તેના અમલીકરણની પદ્ધતિ આપણને સ્પષ્ટ ન હોય.	SA A TA TD D SD	૩૬	
૩૭	પ્રચલિત કાર્યપદ્ધતિઓમાં ફેરફાર કરવામાં કોઈપણ જાતનું વ્યાવસાયિક સાહસ ખેડાય છે એમ લાગતું નથી.	SA A TA TD D SD	૩૭	

Item No.	વિધાનો	યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો	Item No.	F S
૩૮	નવા વિચારો અપનાવવાથી રખેને આપણે આપણા સહકાર્યકર શિક્ષક-ભાઈઓથી વિખૂટા પડી જઈએ તેનું ખાસ ધ્યાન રાખવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૩૮	
૩૯	શિક્ષણ ક્ષેત્રે સ્થિર નહિ થયેલા નવા વિચારોને આગળ ધપાવવા જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૩૯	
૪૦	પ્રાથમિક તબક્કે અંતરાયો નડે તો પણ નવા વિચારને દઢતાપૂર્વક વળગી રહેવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૪૦	
૪૧	નવવિચારો કેટલીક પરંપરિત પણ સારી શિક્ષણ પદ્ધતિઓ તરફ નકારાત્મક વલણ બતાવે છે.	SA A TA TD D SD	૪૧	
૪૨	શિક્ષણ ક્ષેત્રે જે હજી વધારે સારી બાબતો તરીકે સાબિત થવાની છે તેના કરતાં જે બાબતો સારી છે, એમ સાબિત થઈ ચૂક્યું છે તે બાબતોનો સ્વીકાર કરી આપણે આગળ ચાલવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૪૨	
૪૩	નવવિચારોના અખતરા કરવા કરતાં જૂની પદ્ધતિઓના ફાયદાઓનું કેન્દ્રીકરણ કરવાનો આપણે વધુ પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૪૩	
૪૪	ધણાખરા નવતર પ્રવાહો તેમની પાછળ ખર્ચેલાં સમય અને શક્તિ માટે યોગ્ય નથી.	SA A TA TD D SD	૪૪	
૪૫	આપણે આપણું કામ જે રીતે કરતા આવ્યા છીએ તે જ રીતે કરતા રહેવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૪૫	
૪૬	શિક્ષણ ક્ષેત્રે હાથ ધરવામાં આવતા નવા વિચારો મોટે ભાગે તુચ્છ જ હોય છે.	SA A TA TD D SD	૪૬	
૪૭	નવવિચારોનો પ્રવેશ સંસ્થાને છિન્નવિછિન્ન કરે છે.	SA A TA TD D SD	૪૭	
૪૮	નવવિચાર પરિવર્તન અધ્યયનની ગુણવત્તા સુધારે છે એ બાબતનું સમર્થન કરતા પૂરાવા મળી રહે છે.	SA A TA TD D SD	૪૮	
૪૯	અસામાન્ય વિચારો સ્વીકારવામાં સ્વીકૃત રાખવી જરૂરી છે.	SA A TA TD D SD	૪૯	
૫૦	શિક્ષણ ક્ષેત્રે નવવિચારો પરત્વે પ્રયોગ કરવા માટે કોઈ પણ પ્રકારનું પ્રોત્સાહન મળતું નથી.	SA A TA TD D SD	૫૦	
૫૧	શિક્ષણ ક્ષેત્રે પરિવર્તનની પ્રક્રિયા વિશે સમજ કેળવવી ખૂબ જ મહત્વની બાબત છે.	SA A TA TD D SD	૫૧	
૫૨	શિક્ષકોએ આજકાલ શિક્ષણ ક્ષેત્રે નવવિચાર પરિવર્તન પ્રત્યે સુકતપણે આશાવાદ સેવવો જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૫૨	

Item No.	વિધાનો	ગમે તે એક વિકલ્પ પસંદ કરી તેની આસપાસ વર્તુળ કરો.	Item No.	F S
૫૩	પરિવર્તન જીવનનું એક સર્વસામાન્ય લક્ષણ છે, આથી સંસ્થાઓએ શિક્ષણક્ષેત્રે પરિવર્તન ઝીલવાની સતત તૈયારી ખતાવવી જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૫૩	
૫૪	શિક્ષણના વિશિષ્ટ હેતુઓનું સતત મૂલ્યાંકન કરતા રહેવું ખૂબજ મહત્વનું છે.	SA A TA TD D SD	૫૪	
૫૫	સમાજ પરિવર્તનની સાથે સાથે સંસ્થાએ પણ પરિવર્તિત થતા રહેવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૫૫	
૫૬	જે સંસ્થાઓ રસપૂર્વક નવવિચારો અપનાવતી હોય તે સંસ્થાઓનો સંપર્ક સાધવો જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૫૬	
૫૭	આજકાલ સારા શિક્ષકનું લક્ષણ એ છે કે નવા વિચારો ઝીલવા તે તૈયાર રહે.	SA A TA TD D SD	૫૭	
૫૮	પોતાના શિક્ષણકાર્યનું સતત મૂલ્યાંકન કરતા રહેવું જોઈએ એ ખૂબજ જરૂરી છે.	SA A TA TD D SD	૫૮	
૫૯	આજે શિક્ષકોએ નવા વિચારો અને નવી ક્ષિતિને પ્રત્યે પોતાના સહ-કાર્યકર શિક્ષકોનું ધ્યાન દોરવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૫૯	
૬૦	દરેક શિક્ષકે શિક્ષણક્ષેત્રે પાંગરતા નવવિચાર પરિવર્તન અંગેના સંશોધન કાર્યથી વાકેફ રહેવું જોઈએ.	SA A TA TD D SD	૬૦	

પ્રશ્નોત્તરી ભરવામાં આપના સહકાર બદલ હાર્દિક આભાર

APPENDIX A₁
INNOVATIVE PRONENESS SCALE
 (Item Distribution)

Sr.No.	Name of the Component	Items		Total Items
		From	To	
	Inventory of Attitudes to Innovation	1	30	30
1	Individualisation	1	5	5
2	Curriculum Organization	6	8	3
3	Teaching-Learning Process	9	13	5
4	Teaching Resources	14	17	4
5	Internal School Organization	18	22	5
6	Staff Development	23	27	5
7	School Community Relationship	28	30	3
	The Situational and Innovation Characteristics Scale			
1	Administrative Support	1	8	8
2	Staff Norms	9	20	12
3	System Norms	21	26	6
4	Complexity	27	32	6
5	Compatibility	33	38	6
6	Riskness	39	46	8
7	Localiteness	47	54	8
8	Cosmopoliteness	55	60	6
	The Change Related Values Questionnaire		Total	60
1	Traditionalism	1	10	10
2	Progressivism	11	20	10
3	Dogmatism	21	30	10
4	Venturesomeness	31	40	10
5	Conservatism	41	50	10
6	Change Proneness	51	60	10